

טיוטה לתכנית הלימודים ביהדות

לכיתות ז' ח'

תשע"ד

טיוטה לתוכנית לימודים ביהדות

הרקע

לכל אחד מתחומי הדעת הוקדשה - מאז הוקם בית יעקב ועד היום - מחשבה רבה. הוגדרו יעדים, נקבעו הספקים, נוסחו אתגרים ששיקפו את ההתפתחות הקוגניטיבית של התלמידות בגילאים השונים. גם מורה המקבלת על עצמה אחריות להוראת נושא מתחום הקודש, יודעת את אשר לפנייה, והיא יכולה לציין לעצמה בספוק, את ההתקדמות של תלמידותיה במהלך השנה.

שונה המצב בשעורי היהדות. אין תוכנית לימודים. אין דרך לוודא שהתלמידות הקיפו את הנושאים החשובים להתפתחות השקפתן היהודית, או למנוע חזרה על אותו נושא במשך מספר שנים עוקבות, כמעט בלי שינוי בתוכן.

לפני כשש שנים, הנפיקה המזכירות הפדגוגית תוכנית לימודים ספירלית מסודרת לימי אלול- תשרי, ולתקופה שבין פורים לפסח. בתי ספר שאימצו את התוכנית, הצליחו להורות לתלמידותיהן במהלך שנים אלה, את מכלול הנושאים החשובים לימים אלה, תוך התאמת רמת הקושי והמורכבות לגיל התלמידות.

אך לשעורים הרבים בחדשי החורף האביב והקיץ אין עדין מענה. כל מורה בוחרת נושאים לפי אמת מידה אישית שלה, שגם אם היא נבונה וצודקת, היא אינה מביאה בחשבון את הנושאים שנלמדו בשנים הקודמות או ילמדו בשנים הבאות.

עיון בתכנוני שליש בבתי ספר רבים, העלה כי יש יחידות עליהן חוזרים מדי שנה בשנה, ומקדישים להן בכל שנה שעורים שלמים ורבים, ולעומתן – יש יחידות חשובות שלא נלמדו כלל. לא משום שבחרו לא ללמד אותן, אלא מפני שלא בחרו ללמד אותן.

כך עלול להיות, שתלמידה תסיים שמונה שנות לימוד, ונושאים חשובים שהם יסוד להשקפה תורנית ברורה, לא הוצגו בפניה בשיטתיות.

בימים טרופים אלה, כשהצורך להוציא מבית היוצר שלנו נערות שהשקפתן צרופה, ברורה ומוצקה, הפך לצוו חרום, נראה שאי אפשר להסתכן בהותרת חללים בבנין הדעה של תלמידותינו. לכן, נתנה הדעת לגיבוש תוכנית שתבטיח יציאת יסודות איתנים לעולמן הרוחני של הבנות, נדבך על גבי נדבך, ועל בסיס איתן של ידיעת עולמן היהודית, תוכלנה להמשיך את עבודתן הרוחנית, הן בבית והן בבית הספר.

נקודת המוצא היתה שאין נקודות השקפתיות שהן "מובנות מאליהן", ובאופן עצמוני הופכות לקנין רוחני של הבנות. מול הסערות הנושבות בחוץ, כל נקודה דורשת ליבון והבהרה. גם אם התלמידות אינן שואלות, תפקידה של המורה לענות ולהסביר.

באופן מיוחד, עלינו לחזור ולדבר על ערך לימוד התורה, ולהטעים לבנות את הערבות שבעיסוק בדברי תורה ובקיום מצוותיה.

מפני הדחיפות הרבה, נבחרו כתות ז'–ח' כקהל יעד ראשון לתוכנית מסודרת. בשנת הלימודים הבאה עלינו לטובה, תלמד התוכנית בשתי הכתות כאחת, ובשנה שלאחריה, יבנה בע"ה ההמשך שיהיה תוכנית לכתות ח'.

התוכנית המוגשת בזה, נבנתה על יסוד בדיקות וחקירות שהתנהלו תחת הכותרת "מה ואיך אנחנו צריכות ללמד, כדי לעזור לתלמידותינו להתבגר ברוח ישראל סבא?"

היא כוללת מספר יחידות, אך עודנה מותירה לכל מחנכת מספר לא מבוטל של שעורי יהדות, בהן תוכל להרחיב את היריעה, או למסור לתלמידותיה מסרים נוספים לפי שקול דעתה.

התוכנית הינה נסיונית. תגובותיך המפורטת והמנומקות, מורה יקרה, תעזורנה לנו לחזק בה את הטעון חיזוק, ולשנות - אם יתברר צורך בשינוי.

כולנו יחד בתפילה, שיהיו מעשינו לרצון לפני בורא עולם.

• **מעשה בראשית - מיד אחרי החגים, עם תחילת חומש בראשית .**

אוהל יעקב
ולאה - הרב
שלנר שליטא,
חלק ג'

תכלית בריאת העולם: בראשית... – בשביל התורה שנקראת "ראשית דרכו",
ובשביל ישראל שנקראו "ראשית תבואתה". **ישראל - לומדי תורה ושומרי
מצוותיה הם סיבה לקיומו של עולם.**

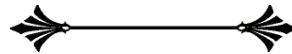
עמודים 148 –
189, וכן –
194 - 234

"אני מאמין... שהבורא יתברך שמו... עשה עושה ויעשה לכל המעשים." מאז ששת
ימי בראשית הקב"ה מקיים בכל יום את הבריאה כולה – "בדברו מעריב ערבים..
ובתבונה משנה עתים..." ובעתיד – "תמיד ימלוך עלינו.."

ילקוט לקח טוב,
חיים של תורה,
שיחה ב'

הקב"ה ברא אותנו כדי שנעשה רצונו, ואנו מאמינים שהוא צופה ויודע סתרינו.

"אני מאמין באמונה שלימה, שהבורא יתברך שמו יודע כל מעשי בני אדם וכל
מחשבותם, שנאמר היוצר יחד לבם המבין אל כל מעשיהם."

מאמר "וארשתיך
לי לעולם" - נפש
חיה לרב פינקוס
זצ"ל

• **מי אני?**

זהות התלמידה כיהודיה:

"כה תאמר לבית
יעקב" – נפש חיה
לרב פינקוס זצ"ל

משמעות היותי שייכת לעם הנבחר. 'אשר בחר בנו מכל העמים ונתן לנו את
תורתו'.

"אשריד" - חובת
התלמידים פרק
א'.

"כי עם קדוש אתה לה' א-לוקיך, בך בחר... להיות לו לעם סגולה... לא מרובכם מכל
העמים חשק ה' בכם... כי אתם המעט... כי מאהבת ה' אתכם ומשמרו את
השבועה..." דברים ז' ו-ח'

ישראל עם
קדושים –
ספורים, שאל
אביך ויגדך א' לרב
שבדרון.

מעמד הר סיני שבו נלקחנו לעם סגולה.

העולם נברא
בשביל ישראלי –
ילקוט לקח טוב,
חיים של תורה,
עמוד ט"ו.

הברית הכרותה בין ה' לישראל – שתי השבועות: שבועת ה' שלא ימיר אותנו באומה
אחרת, ושבועת ישראל שלא ילכו אחר אלילים.

הרב פינקוס זצ"ל
עמודים יג', לד',
קס"א

"רק באבותיך חשק ה' לאהבה אותם, ויבחר בזרעם אחריהם - בכס, מכל העמים..." דברים י"ט"ו

הזכות המופלאה ללכת בדרכי ה' :

"מה הוא אף אתה..." , להיות "דומים" כביכול לבורא עולם.

"ושבת קדשו באהבה וברצון הנחילנו, זכרון למעשה בראשית",

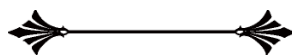
"זכר ליציאת מצרים."

שמירת השבת מצווה ומותרת ליהודים בלבד. והיא לאות וברית. בשביתת מלאכה שלנו אנו מידמים לבורא עולם, ומתקרבים אליו.

"כל האומר ויכולו נעשה שותף לקב"ה במעשה בראשית"

"אתה אחד ושמך אחד, ומי כעמך ישראל גוי אחד בארץ"

התפילה – הזכות לדבר אל הקב"ה ואפילו בלשון נוכח.

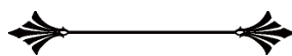
• זהות אישית של התלמידה :

בשבילי נברא העולם – מהי המשמעות?

כל אחת כדמות חד פעמית, עם יעוד אישי מותאם לה.

סביבת העבודה – תנאי חיים מסוימים המאפשרים מילוי התכלית.

כלי העבודה - חוזקים וחולשות, מעלות וחסרונות.

לנושא השבת
כבסיס לאמונה –
מעיון השבוע לרב
וולך :

בראשית : יג',
מג', נא', נב נג'
נד' קנה' תקסה'.

שמות : רפב',
שנג', תצד', תצו'.

נפש שמשון לרב
פינקוס זצ"ל:
עמודים צה', יח',
כה'.

בשבילי נברא
העולם – מידי
שבת בשבתו, לרב
שצ'רנסקי כרך
ב', פרשת במדבר.

48 דרכים לחכמה
לרב ויינברג עמוד
כב'

שאיפות לרב
הרשקוביץ עמי'
תקט'

• לשם מה אני פה?

'מהי חובתי בעולמי?'

ידיעת התכלית נדרשת לשם השגתה.

"ועתה ישראל, מה ה'..שואל מעמך?"

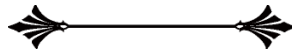
כי אם ליראה... ללכת בכל דרכיו, ולאהבה אותו ולעבוד את ה' אלוקיך בכל לבבך ובכל נפשך. לשמור את מצוות ה' ואת חוקיו... לטוב לך. " (דברים י"ב)

היעוד הוא להכיר את בוראנו הרוצה להשפיע עלינו מטובו.

לאהבה אותו,

ליראה אותו

להדבק בדרכיו.

• לשמור ולקיים מצוות.

להכיר - וידעת היום...

איך יודעים? – מתוך הניסים הגלויים שהראה לנו הקב"ה, "זה קלי!",

מתוך התורה הקדושה, שעל ידי תורתו אתה מכיר אותו.

לאהבה – ואיך אפשר בכלל, לחשוב על אהבה אותו? אחרי הציווי "ואהבת..". באה הוראת הדרך: "והיו הדברים האלה אשר אנכי מצווך היום... ושננתם לבניך, ודברת במ...".

ליראה – "כי אם ליראה", וכי מילתא זוטרא היא? למשה רבינו מילתא זוטרא היא, אבל לנו? אלא מי שיש לו כלי גדול ומבקשים ממנו - ככלי קטן הוא בעיניו, ומי שאין לו כלי קטן, ומבקשים ממנו - ככלי גדול הוא בעיניו. (מדרש) ואנחנו – כלי גדול יש לנו: "תורה ציווה לנו משה מורשה..."

רמב"ם, הלכות
יסודי התורה,
פרק ב' הלכה ב'.
מסילת ישרים
הקדמת המחבר
מ-"לשמור את
מצוות ה' ואת
חוקתו..."
מסילת ישרים,
פרק כ"ד
מ-"ועל כן
נקראת יראת
חטא כי
עקרה..."
אורחות
צדיקים, שער
עשרים ושמונה.

שמונה פרקים
לרמב"ם פרק
רביעי מ-
"המעשים
הטובים הם
המעשים
השונים..."
מסילת ישרים,
פרק א', חובת
האדם בעולמו
מ-"הדרך כדי
להגיע אל מחוז
חפצנו..."
מסילת ישרים
פרק יט באור
חלקי החסידות
מ- "הדבקות
שיהא לבו של
אדם מתדבק
כ"כ בשמו
יתברך..."

מסילת ישרים
פרק יט, באור
חלק החסידות
מ-”והנה ענין
האהבה שיהא
אדם חושק
ואהב...”

מסילת ישרים,
פרק כא,
מדרכי קנית
החסידות מ-
”שתלהט בו
אהבה עזה...”

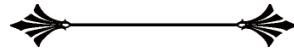
בכל אחד מאתנו יש נקודת יראה שקבלנו ירושה ממשה רבינו, ומכוחה אנו יכולים להגיע ליראה.

אין לו להקב"ה בעולמו אלא יראת שמים בלבד, ואותה הוא מבקש.

”ולדבקה בו” - ללכת בדרכיו. מה הוא... אף אתה.

עבודת המידות – עבודת חיים – שמעצבת את נפש היהודי כנברא בצלם’.

המידות המעובדות עושות את האדם ל’אדמה לעליון’.

• מדוע כדאי לי?

חיי אושר –
אורחות חיים
הרב שך

כי רק בעבודת ה' יהיה לי טוב - ”לטוב לך” – רש"י: שתקבלו שכר.

חיים רוחניים מאושרים בעוה"ז

מכתב מאליהו,
חלק א, עמ'
187-194

הקב"ה הוא הטוב, ומדרכו של הטוב להיטיב.

אור יחזקאל -
חלק אמונה.

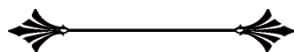
הטוב ביותר, היכול להיות מושפע על כל יצור נברא: היכולת להגיע לקרבת ה'.

אור יחזקאל,
עבודת הבטחון,
עמ' קכ"ו.

רצה הקב"ה לזכות את ישראל, לפיכך הרבה להם תורה ומצוות.

שפתי חיים,
חלק מידות
ועבודת ה',
מעמ' תצ"ט

המצוות נתנו ליהודי כדי לאפשר לו לבטא גם בפעולותיו הגופניות שהוא מקבל את רבונותו של ה'. על ידי מילוי ציוויי התורה הוא הופך את גופו מכלים פשוטים של השרדות ותענוגות, לאמצעים נעלים להבעת מסירות לה', כאשר יגיע למצב זה, תגיע תחושת הקירבה לה' למדרגתה העליונה. (רוח המושל)

• ומתי אקבל שכר?

היום לעשותם, ומחר לקבל שכרם.

השכר האמיתי – "מה רב טובך צפנת ליראיך". שכר שמור לעוה"ב, ואין ערוך לטובו.

אבל כל יום שבו אנחנו חיות כאן בעולם, הוא שכר עצום לאין שעור. אנחנו מנוהלות בהשגחה פרטית של אין סוף חסדים, שהם השכר שלנו **כאן ועכשיו**.

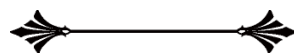
התלות שלנו בבורא עולם, התחושה הפנימית החזקה שהכל מאתו והכל לטובה הם מקור החוסן הנפשי והאושר בעולם

והרי גם עוברי מצוותיו חיים בעולם, ולעיתים חיים בנועם...

תשובה מקיפה לסוגית הגמול, יש בחובות הלבבות, שער הבטחון, פרק שלישי ד"ה "ואם יאמר האומר... (עמוד ש"מ)

ועוד – שכל יהודי מקבל שכרו במטבעות שהוא מייקר. מי שמייקר את מנעמי העולם הזה, שכרו משולם לו כאן. ומי ששואף לטוב נצחי, שכרו שמור לו.

אני מאמין... שהבורא יתברך שמו, גומל טוב לשומרי מצותיו ומעניש לעוברי מצוותיו.

ובינתיים, אני מוותרת על הרבה הנאות וטוב עכשוויים, בשביל טוב עתידי.

איך אתחזק להרגיש את הטוב האמיתי השמור לי?

נדון בשאלה: מהו הטוב האמיתי?

נבדיל בין נעים, ערב, נוח, לבין טוב מוחלט.

נשוחח על הנאה זמנית שהיא תמיד חולפת. 'התענוג התמידי אינו תענוג'.

חובות הלבבות,
שער הביטחון,
פרק שלישי.
הלכות תשוב
לרמב"ם פט א'
מכתב מאליהו,
חלק א, פרק
ראשון
נפש החיים,
שער ד, פרק
ל"ב.
(התורה -
משיבת נפש,
משלים למכה
ורטיה הדרבן
והפרה דגי היס.

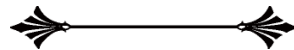

וגם בשעה שחווים אותה היא מכזבת, שכן הנאה כזאת משחיתה את הנפש ומרחיקה אותה מהטוב האמיתי.

והטוב - קרבת ה' לי טוב - אושר, שמחה, שביעות רצון.

אדם החותר כל חייו במסלול המוליך לקרבת ה', הינו מלא ספוק תמידי. הוא מרגיש שהוא ממלא את המטרה האמיתית שלשמה נברא.

ספוק נפשי זה מביא לשמחה פנימית, לאושר.

• איך מתקרבים לתכלית?

עבודה – עבודה שבלב

ועבודת המידות

תפילה – "הרחב פיך ואמלאהו".

"בני אתה, אני היום ילידתיך, שאל ממני ואתנה לך..."

אני מאמין... שהבורא יתברך שמו, לו לבדו ראוי להתפלל, ואין לזולתו ראוי להתפלל.

הזכות המופלאה בדבור אל הבורא.

חיזוק האמונה בהתעוררות יומיומית לגדולת הבורא וטובו.

התפילה כמתנה – מקור לעידוד ולחוסן הנפשי, התבוננות בטוב וביש', ופתוח הכרת הטוב לבורא ית'.

תפילה – חובה וזכות כאחת.

השכל והרגש בתפילה – עיון בנוסח התפילה מעורר את הרגשת הלב.

ילקוט לקח טוב,
חיים של תורה,
הרב בייפוס שיחה
ח'

אהל יעקב ולאח,
לרב שלנגר, חינוך
לאמונה, חלק ג'
עמודים 148 – 189

מעין האמונה לרב
וולך, פרקים רבים
בספר.

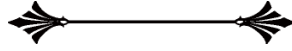
עלי שור, חלק שני,
שעור שלישי, פרק
חמישי.

מכתב מאליהו,
חלק ד' מ"ועיקר
ענין התפילה..."
הרב פינקוס
(אחרונים
ליקוטים)

שפתי חיים, מידות
ועבודת ה' ב',
הפרקים על
התפילה.

קשיים בדרך לתפילה בכוונה, ועצות להתגבר עליהם.

‘ואני תפילה’ – התפילה האישית.

• **בחירה חופשית** – מעלת האדם על המלאכים.

מה לילוד אישה בינינו? - שלא נתנה תורה למלאכי השרת, שאין להם יצר...

העליה הרוחנית שלנו נעשית מרבבות בחירות קטנות לאורך חיינו.

הרוח נוטה להתמודד עם בחירות דרמטיות, אבל הקנין נעשה במאבקים הקטנים והצנועים.

תנו רבנן: (ע"ז יח ע"א) כשחלה ר' יוסי בן קסמא הלך ר' חנינא בן תרדיון לבקרו. אמר לו: חנינא אחי, אי אתה יודע שאומה זו מן השמים המליכה שהחריבה את ביתו ושרפה את היכלו והרגה את חסידיו ואבדה את טובין, ועדין היא קימת, ואני שמעתי עליך שאתה יושב ועוסק בתורה וספר מונח לך בחיקך...אמר לו: מן השמים ירחמו.

אמר לו: אני אומר לך דברים של טעם ואתה אומר לי מן השמים ירחמו?!

תמה אני אם לא ישרפו אותך ואת ספר התורה באש.

אמר לו: רבי, מה אני לחיי העולם הבא? אמר לו: כלום מעשה בא לידך?

אמר לו: מעות של פורים התחלפו לי במעות של צדקה וחלקתים לעניים,

אמר לו: אם כן מחלקך יהיה חלקי ומגורלך יהיה גורלי...

כל העוז האומץ, האמונה והנחישות שאפשרו לר' חנינא להקהיל קהילות ברמים תוך סכון נפשו, לא עמדו לו כמו אותו מעשה פשוט לכאורה של וויתור על המעות, מחמת ספק. ונתנתם לצדקה. מעשה קטן, יום יומי,

כמוהו לאלפים ולרבבות פזורים בחיי השגרה שלנו, נקודות בחירה קטנות, לא משמעותיות, לכאורה, לא אפופות הילה ופרסום, אבל כל בחירה קטנה כזו, שבה אנו שואלות את עצמינו 'מה ה' אלוקי רוצה ממני', ואני דוחה את הרצון האישי שלי מפני רצונו יתברך, כל בחירה כזו היא תבנית של חיים שיש בהם מסירות נפש. נפש – רצון,

הלכות תשובה
לרמב"ם, פרק
ה'

מכתב מאלהו,
חלק א'
* נקודת

הבחירה (-111)
114)
* מהות

הבחירה
(העשרה
למורה)

מכתב מאלהו,
חלק ד', עמ' 93
* בחירה וגזירה
- על פי הרמב"ן

שפתי חיים,
חלק א' פרק
אמונה
ההשגחה.

נקודת הפתיחה האישית שלי – נתון שאינו בבחירה, אך הוא משפיע על מסלול עבודת חיי.

הבחירה שלי – איך להשתמש בנתוני הפתיחה.

• איך אדע שבחרתי בטוב?

הנסיון שבבחירה הוא היות הטוב מכוסה.

כלים לסיוע בבחירת הטוב: ציות להלכה

אמונת חכמים,

תחושה פנימית של 'מה ה' מבקש ממני כעת?'

תפילה תמידית שלא להכשל. (דוגמאות)

• בחירה ואחריות -

המודעות שלי להיותי בוחרת את דרכי ואת מעשי, מטילה עלי אחריות. דברים אינם 'קורים לי סתם כך', לא הבית הביא אותי למקומי, לא המשפחה, או הסביבה..., אני אחראית!

ואם שגיתי, חובתי לתקן

- באווירה הרווחת של 'לעשות מה שאני רוצה' - האם אני באמת מנהיגה את עצמי, לעשות את רצוני הפנימי?

אני מובלת או מובילה?

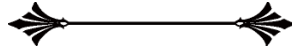
לשאוף לדמותו של 'המושלי' (כוזרי פרק ג')

ילקוט לקח
טוב, חיים של
תורה, הרב
בייפוס פרשת
חוקת, עמוד
רה', כיצד ננצח
במלחמת
היצר?

(נקודות להרחבה ולהעשרה, בהתאמה לרמת הכתה ונתוני הזמן:

• ידיעה ובחירה

• השתדלות ובטחון

• אמת –

תחילת עבודת האדם עם עצמו היא ההליכה בדרכיו – דבקות באמת.

שלא נוכל להתקדם בדרך העולה אם לא נדבק באמת.

אמת אישית: להיות אמיתית עם עצמי.

ידיעת האמת מחייבת אותי במעשי.

להיות דוברת אמת בלבבי.

”כל אחד והאמת שלו”?? – משה אמת ותורתו אמת, יש רק אמת אחת!

מידות ומעשים לרב שצ'רנסקי, שיח חינוכי.

נספך למקורות

מי אני? - לב אליהו, עמי קפגי קפד' מ- "שנינו במשנה לפיכך נברא אדם..."

עיצות והדרכות על פי הקהילות יעקב, עחי' - פי'

איש על דגלו באותות לבית אבותם במדבר, ב, ב, רבה פרשה ב' ז'.

(בספר "האות דרך", הרב אורי ויסבלום שיחה מצוינת על הנושא הנ"ל)

עם סגולה - "והייתם לי סגולה מכל העמים" שמות יט, ה' רמב"ן, ספורנו

"ואשא אתכם על כנפי נשרים" שמות יט, ד'

אור יחזקאל, חלק ג' אמונה עמי' רנ"ח - רס"ה

נפש החיים, עם מילואים ציונים ליקוטים מפתחות - במפתח ענינים בסוף ערכים: "ישראל ואורייתא",

ישראל והקב"ה"